

O93, f. 11rb; V630, f. 31rb; N442, f. 31ra; I83, f. 64ra;
 VD38, f. 57va; SG670, p. 105b; P9629, f. 6v; Bcan4, f. 57r;
 E97, f. 33ra; P102; BII13, f. 53va; S105, f. 41'v

^aINCIPIT^b EPISTOLA II SIXTI^c PAPAЕ UNIVERSIS^d

5 ECCLESIIIS DIRECTA.

Bcan4: IIII

P102; *BII13*: IIII Quod in sancta apostolica sede definitum sit ut
 sacra vasa non ab aliis hominibus contractentur quam a sacratis
 dominoque dicatis

10 [H. 4] Sixtus^e universalis apostolicae ecclesiae episcopus^f
 omnibus^g episcopis salutem^h in domino.

I83: De sacris vasis

4 a In P9629 sind einige Passagen des Briefes wegen Beschädigung der Handschrift nicht lesbar; diese sind im Text durch [...] gekennzeichnet | **b** Überschrift] EPISTOLA SYXTI PAPAЕ DE REVERENTIA VASORUM SACRI (SACRA korr. aus SACRI SG670) MINISTERII ET, SI QUIS EPISCOPUS ACCUSATUS FUERIT, ut (ut korr. aus AD SG670) SEDEM APOSTOLICAM APPELLET SG670; SECUNDA EPISTOLA SIXTI PAPAЕ P102; Überschrift am Rande cuius supra de appellanda licenter sede apostolica et eadem pulsatur quasi ad caput habeat suffugium S105 c SIXISTI I83; xisti BII13 | d UNIVERSIS ECCLESIIIS DIRECTA fehlt Bcan4 **10** e ixtus BII13 | f episcopus korr. aus episcopis V630 **11** g omnibus episcopis korr. aus omnibus BII13 | h salutem in domino] in domino salutem V630; Bcan4; E97

Coll. Ans. ded. 1. I,31 (45–72 Si...cognoverint); 2. III,146 (79–109 His...munera)

Ps.-Remedius 1. c. 27 (13–32 Cognoscat...ruat)

Burchard 1. III,214 (13–33 Cognoscat...dei); 2. I,143 (79–91 His...sua)

Sentenzen 1. c. 7 (45–91 Si...sua)

Anselm v. Lucca 1. II,8 (45–91 Si...sua)

Bonizo 1. IV,53 (45–48 Si...habeat; Textabfolge: 45-48 Si ... habeat; 50-62 et vocatus ... finierit; 86-89 Si ... venturam; 64-70 Ab ... liberi); 2. III,57 (79–91 His...sua)

Coll. trip. 1. A 5,1 (14–27 a...suo); 2. A 5,2 (45–49 Si...patiat, Rubrik: De appellatione); 3. A 5,3 (49–56 Si...corrigat); 4. A 5,4 (56–72 Ad...cognoverint); 5. A 5,5 (79–89 His...venturam)

Ivo, Decr. 1. III,264 (13–33 Cognoscat...dei); 2. Ivo, Decr. II,70 (14–27 a...suo); 3. Ivo, Decr. V,3 (45–89 Si...venturam)

Polycarpus 1. III,9,13 (13–32 Cognoscat...ruat)

Slg. in drei Büchern II,8,15 (13-29 in ... impio); I,12,6 (45-90 Si ... grave²)

Gratian 1. D. I de cons c. 41 (13–29 in...impio); 2. C. II, q. 6, c. 4 (45–49 Si...patiat); 3. Gratian C. VIII, q. 5, c.1 (45–72 Si...cognoverint)

Cognoscatⁱ vestra^j sapientia, carissimⁱk fratres, quia^l in
 hac sancta <BII13, f. 53vb> apostolica sede a nobis
 et reliquis episcopis ceterisque domini sacerdotibus
 statutum est, ut sacra^m vasa non ab aliis quam a
 sacratis dominoque dicatis contrectenturⁿ hominibus^o. 15

P9629: Ut vasa sacra nonnisi a sacratis constringantur
 Indignum enim valde^p est, ut sacra domini vasa,
 quaecumque <VD38, f. 57vb> sint^q, humanis usibus
 serviant, 20

VD38: Quod vasa domini tractari non debeant nisi ab
 ecclesiasticis viris
 aut ab aliis quam a domino famulantibus eique dicatis
 tractentur viris, ne pro talibus praesumptionibus
 <S105, f. 42r> iratus dominus^r <SG670, p. 106a>
 plagam^s imponat^t populo suo, et hi, qui etiam non
 peccaverunt, mala patiantur aut <O93, f. 11va>
 pereant, quia perit iustus saepissime pro impio.
 Attendite, fratres, ne talia vestris in ecclesiis
 permittatis deinceps fieri, ne grex pretioso sanguine^u
 Christi redemptus in praecipitium^v, quod absit, ruat.
 Propter quod assumite armatura^w dei, <P9629, f. 7r>
 [ut possitis resistere his, qui contradicunt veritati, et 30

13 i am *Rande* Nota *V630*; am *Rande* drei Punkte *N442* | j vestra
 sapientia] sapientia vestra *SG670*; *S105* | k carissimⁱ fratres] fratres
 karissimⁱ *E97* | l quia *korr. aus* quasi *N442* **16** m sacra *korr. aus*
 sacra et *Bcan4* **17** n contrectentur *korr. aus* contrectur *Bcan4* | o
 omnibus *korr. aus* omnibus *P102* **19** p valde est] est valde *P102*
20 q sunt *SG670*; *Bcan4*; *S105* **26** r dominus *korr. aus* domino
VD38 **27** s plagam *korr. aus* plagat *P9629* | t inponet *Bcan4* **31** u
 sanguinem *P9629* **32** v am *Rande* foveam perditionis *VD38* **33** w
 armaturam *V630*; *P9629*; *I83*; *SG670*; *Bcan4*; *E97*; *P102*; *BII13*;
S105

2. Brief Sixtus' I, 13–25 Cognoscat... viris] sec. vit. Xysti c. 2. in libr.
 pontif. **29** quia... impio] Ben. II. 370. (I Petr. III. 18). Cf. Anacl. 19,
 Greg. M. ad Fel. **30–32** Attendite... ruat] Martin. I. pp. ep. encycl.
 (Mansi 10, 1178). Cf. Lib. 2. **33–36** Propter... pacis] Martin. I. pp. ep.
 encycl. (Mansi 10, 1182). Cf. Lib. 2.

2. Brief Sixtus' I, 13 vestra... sapientia] sapientia vestra *RC1*; *DB1*; *PG1*
 carissimⁱ... fratres] fratres carissimⁱ *DB1*; *ID1*; *PG1* **14** hac] *fehlt* *3L1*;
DG1 | sancta] sacra *PG1*; *ID1* **14–15** a... sacerdotibus] *fehlt* *3L1*; *DG1*
19–25 Indignum... viris] *fehlt* *3L1*; *DG1* **20** sint] sunt *DB1* **24** aut] ut
 non *ID1* | famulantibus] servientibus *ID1* **27** qui... etiam] etiam qui *3L1*;
DG1 **28** mala... aut] *fehlt* *3L1*; *DG1* **29** impio] impiis *ID1* **30** fratres]
fehlt *ID1* | vestris... ecclesiis] in ecclesiis vestris *ID1* **31** pretioso]
 pretiosissimo *ID1*

35 induite <I83, f. 64rb> vos lorica^x iustitiae^y, calciati^z
pedes in praeparatione^a evange]lii pacis^b.

P9629: apellandum ad apostolicam sedem

I83; Bcan4: De appellationibus

Bcan4: V

40 *P102; BIII3: V* Ut si quis episcopus pulsatus fuerit in aliqua
adversitate licenter appellet apostolicam sedem et si necesse^c non
fuerit ei ad eam^d venire neque appellare vocatus tamen venire
non renuat

P102: Item^e de eadem re sixtus in secunda epistola ita ait
45 [H. 5] Si^f q[uis vero vestrum pulsatus fuerit in aliqua
adversitate, licenter hanc sanctam et apostolicam
appellet^g sedem et ad eam] quasi ad capu[t suffugium^h
habeat, ne innocens damnetur, aut ecclesia sua
detrimentum patiatur. Si autem necesseⁱ ei venire]
50 eamque appellare^k minime^l fuerit^m, etⁿ o p voc[atus
tamen ab hac^q sancta sede fuerit, non renuat venire^r,
sed confestim^s, u]t ei nuntiatum fuerit, venire^t festinet,
et causas, <SG670, p. 106b> pro quibus <BII13, f.
54ra> voc[at]us est, prudenter disponat^u, atque, si

35 x lorica SG670; BIII3; S105 | y iustitiae] iustitię et P102 | z
calciate Bcan4 **36** a praeparationem VD38; pręparatione SG670 | b
pacis *korr. aus* pacis Item de eadem re sixtus in secunda epistola
ita ait VD38; pacis] pacis P102 **41** c necesse non] non opus *korr.*
aus non P102 **42** d eum BIII3 **44** e In VD38 *ist diese Rubrik*
ebenfalls vorhanden gewesen, wurde aber radiert **45** f am Rande
Nota V630; am Rande drei Punkte N442 **47** g appellet *korr. aus*
appellat V630 | h am Rande confugium VD38 **49** i necesse *fehlt*
SG670; S105 | j evenerit V630; E97; venire *fehlt* S105 **50** k
appellare minime] minime appellare E97 | l minime] minime ausus
korr. aus minime V630; minime licitum SG670; S105 | m voluerit
P9629; E97 | n am Rande R VD38 | o et vocatus] evocatus SG670 | p
et vocatus tamen ab hac sancta sede fuerit *fehlt* S105 **51** q hac
sancta] huius ecclesię sanctę VD38; P102 | r venire *fehlt* S105 **52** s
confestum S105 | t venire *korr. aus* veniri S105 **54** u am Rande
exponat ordinet VD38

47 **47** et...caput] Innoc. I. ep. ad Fel. Nuc. pr. (H. no. 9). Cf. Anacl.34,
Evar. 1, Marcelli 2, Iul. 6, Dam. de corep., Anast. I. pp. ep. I.Fel. IV. pp.
ep. 1.

45–57 Si...suam] Quilibet fratrum pulsatus, atque ab hac sancta sede
vocatus cum se nobis representaverit DG₃ **45** vero] *fehlt* 74T₁; AL₁; BS₁;
3L₂; DG₂ | vestrum] fratrum CT₂ | pulsatus...fuerit] fuerit pulsatus 3L₂
47 appellet...sedem] sedem appellet DG₂ | et] *fehlt* 3L₂ **49** venire]
evenerit 74T₁; AL₁; CT₃; ID₃; 3L₂ **50** appellare...minime] minime
appellare 74T₁; AL₁; ID₃; 3L₂ | fuerit] voluerit 74T₁; AL₁; CT₃; ID₃; 3L₂
et] Si BS₁ | vocatus] vocandus BS₁ **51** tamen] *fehlt* BS₁ | sancta...sede]
sede sancta 3L₂ | renuat] renuet AL₁; 3L₂

necesse^v aliquid corrigere f]uerit, cum his, quos hic^w 55
 primos invenerit, <VD38, f. 58ra> corrigat. Ad
 ecclesiam tamen suam non prius [revertatur^x, quam
 hinc^y litteri]s <E97, f. 33rb> apostolicis vel formatis^z a
 pleniter instructus^b atque purgatus^c, si fuerit unde, ut^d,
 postquam^e domi^f reversu[s fuerit^g,] cognoscant vicini 60
 sui, qualiter <V630, f. 31va> huc^h suamⁱ j aliorumque^k
 causam^l finierit, quatenus eam^m absque aliqua
 ambiguitateⁿ nuntiare^o et praedicare omnibus possit^p.
 Ab hac enim sancta sede a sanctis^q apostolis tueri,
 defendi <I83, f. 64va> et liberari episcopi iussi^r sunt, 65
 ut, sicut eorum dispositione ordinante <Bcan4, f. 57v>
 domino primitus sunt constituti, sic^s huius sanctae
 sedis, cuius^t dispositioni^u eorum causas et iudicia
 servaverunt^v, protectione futuris temporibus sint ab
 omnibus perversitatibus semper liberi. Unde culpantur^w 70
 hi^x, qui^y aliter <N442, f. 31rb> circa fratres egerint^z,

55 v necesse] necesse ei I83; SG670; Bcan4; S105; necesse korr. aus necesse ei BIII3 | w hic primos] primos hic E97 **57** x revertatus I83 **58** y hinc korr. aus hic V630; hic E97; BIII3 | z am Rande canonicis VD38 | a formatis korr. aus formatas P9629 **59** b instructus] in fructus P102 | c purgatus] purgatus sit VD38; E97; P102; purgatus sit korr. aus purgatus BIII3 | d et V630; P9629; E97 **60** e priusquam VD38 | f domum VD38; P102; domum korr. aus domi BIII3 | g fuerit korr. aus fuerat BIII3 **61** h hic P9629; VD38; SG670; E97; P102; S105; hic korr. aus huc BIII3 | i sua V630; P102 | j suam aliorumque causam] causam suam E97 | k aliorumque fehlt E97; aliorumque] aliorum qui P102 **62** l causam finierit] causa discussa fuerit korr. aus causa fuerit V630 | m ea P102 **63** n am Rande dubietate VD38 | o nuntiaret Bcan4 | p possit korr. aus possit Item de eadem re Syxtus in secunda epistola ita ait VD38 **64** q sanctia korr. aus sanctus O93 **65** r iussi korr. aus iusisi I83 **67** s sic] sic et SG670; S105 **68** t si SG670; cuius fehlt S105 | u dispositioni korr. aus dispositione P9629; dispositionis SG670; positionis S105 **69** v servaverunt korr. aus servaverant P9629; servaverint SG670; S105 **70** w culpantur hi] culpantur korr. aus culpantur omnes SG670 **71** x hi fehlt E97; omnes S105 | y qui aliter korr. aus qualiter V630; qualiter Bcan4; P102 | z gerint P102

68–69 cuius...servaverunt] sec. Innoc. I. ep. ad Vict. Roth. c. 3. (H. no. 7). Cf. Sixt. II. pp. 2, Iul. 12. **70–72** Unde...cogoverint] cf. Sixt. II. pp. 2, Vict. 6, Iul. 12.

59 purgatus] purgatus sit 74T₁; AL₁; CT₄; ID₃; 3L₂ | ut] Et 74T₁; 3L₂
60 domi] domum 3L₂ **61** huc] hic 74T₁; BS₁; 3L₂ **61–62** huc...causam] qualiter suam aliorumque causam hic DG₃ **61** aliorumque] fehlt BS₁
62 eam] illam DG₃ | aliqua] ulla DG₃ **64–86** Ab...nudatus] fehlt 74T₁; AL₁; 3L₂ **64** sancta...sede] sede sancta BS₁ **65** et...liberari] fehlt BS₁
67 sunt...constituti] constituti sunt DG₃ **70** semper] fehlt BS₁
71 aliter... fratres] circa fratres aliter DG₃

quam huius sedis rectoribus placere cognoverint^a.

<SG670, p. 107a>

P9629; S105: Ne suis privatus iudicetur^b episcopus

75

Bcan4: VI

*P102; BIII3: VI Ut nemo pontificum aliquem suis rebus
exspoliatum episcopum aut a sede pulsum excommunicare aut
iudicare praesumat*

[H. 6] His taliter consideratis atque cum reliquis

80

episcopis decretis^c ^d tamquam omnium curam gerentes^e
propter sedis propriae apicem^f ^g decernimus^h,

BIII3: de expoliatis episcopis

utⁱ nemo pontificum aliquem suis rebus exspoliatum
episcopum autⁱ ^ak sede^l pulsum excommunicare^m aut

85

iudicareⁿ praesumat, quia non est privilegium, quo^o ^p
exspoliari^q ^r <BIII3, f. 54rb> possit iam nudatus. Si
quis autem^s aliter agere^t praesumpserit, sciat censuram^u
^v huius sedis cum omnibus membris suis sibi non
deesse venturam <VD38, f. 58rb> et^w, sicut egerit, ita
90 recipiet^x. Si bene bene, si grave grave, si pessime
pessime, quoniam dignus est operarius mercede^y sua.

72 a cognoverunt *korr. aus* cognoverint *P102* **74** b iudicet *P9629*
80 c *am Rande* definitis *VD38* | d discretis *SG670; S105* | e *am Rande* habentes *VD38* **81** f *interlinear* excellentiam *VD38* | g pacem *I83; SG670; Bcan4; S105*; apicem *korr. aus* pacem *BIII3* | h discernimus *I83; Bcan4*; decernimus *korr. aus* discernimus *BIII3*;
83 i *am Rande* N *SG670* **84** j aut a *korr. aus* aut *BIII3* | k a *fehlt* *I83; Bcan4* | l sede pulsum *korr. aus* se depulsum *VD38* | m excommunicare *korr. aus* excommnicare *P9629* **85** n diiudicare *I83; SG670; Bcan4; BIII3; S105* | o *interlinear* ut *VD38* | p quod *V630; P9629* **86** q expoliari *korr. aus* expoliare *S105* | r exspoliari possit *korr. aus* exspoliari *V630* **87** s autem] autem autem *E97* | t facere *korr. aus* dicere *SG670; dicere S105* | u *am Rande* iudicium *VD38*
88 v scensuram *S105* **89** w ut *SG670; S105* **90** x recipiat *I83; SG670; Bcan4; S105*; recipiaet *korr. aus* recipiat *BIII3* **91** y merce *I83*; mercede *korr. aus* merce *BIII3*

79–80 His...gerentes] *Cass. hist. trip. IV. 15.* **83–85** ut...praesumat] *Ben. III. 153. Cf. Sixt. II. pp.6, Iul.12. (Praef. 6, Steph. 6, Fel. II. pp. 12. iv.).* **85–86** quia...nudatus] *Ennod. lib. apol. (p. 337.)* aut *Ben. add. III. 8. Cf. Sixt. II. pp. 6, Euseb. 12, Iul. 12, Syn. V. Symm., Ioh. I. ep. 1.*

79–80 reliquis...episcopis] reliquorum episcoporum *BS₂* **87** autem] vero *BS₁*; autem aliquid *3L₂* | agere] *fehlt* *BS₁*; gerere *BS₂* | agere... praesumpserit] presumpserit agere *DG₃; CT₅* **88** membris...suis] suis membris *3L₂* **89** deesse... venturam] defuturam *DB₂; BS₂* **90** recipiet] recipiat *74T₁* **90–91** si²...pessime] *fehlt* *3L₂* **91** operarius] mercenarius *AL₁*

Nos, fratres, nullum perdere volumus, sed ipse^z se
perdit, qui^a pia^b considerata avertit^c ^d, <I83, f. 64vb>
et^e qui^f apostolorum et huius sanctae sedis decreta
libenter violat^g ^h. 95

I83: De consolatione episcoporum ut universaliter et invicem
subveniant

Sedⁱ et^j nunc, fratres, commendamus vos^k omnes
domino et verbo gratiae eius, qui potest perficere et
dare hereditatem vobis cum omnibus sanctis. Ipse 100
autem deus pacis et consolationis det vobis <SG670,
p. 107b> idipsum^l sapere^m inⁿ alterutrum, ut vobis
invicem succurratis et non sitis divisi^o, ut unanimes
uno ore et^p uno corde honorificemus <S105, f. 42v>
eum^q in concordiam^r ^s et consolationem^t fratrum, qui 105
potens est confirmare nos secundum evangelium eius,
iuxta revelationem mysterii aeterni^u temporibus^v scilicet
perpetuis^w, quibus vobis futurorum gaudiorum
largienda^x ^y sunt munera.

Data VIII^z Kal. Aprilis^a Adriano et Vero^b cc^c. cons. 110
O93, f. 11va; V630, f. 31va; N442, f. 31rb; I83, f.
64vb; VD38, f. 58rb; SG670, p. 107b; P9629, f. 7r;
Bcan4, f. 57v; E97, f. 33rb; P102; BII13, f. 54rb;
S105, f. 42v

92 z ipse se *korr. aus* ipse S105 **93** a quia V630 | b pie VD38;
SG670; P102; S105; *piae korr. aus* pia P9629; *pie korr. aus* pro
pia BII13 | c *am Rande* repellit contemnit VD38 | d avertat VD38
94 e et qui] Qui et SG670; S105 | f quia P102 **95** g *am Rande*
corrumpit VD38 | h violat *korr. aus* volat P9629 **98** i *am Rande*
Nota I83 | j et *fehlt* V630 | k vos omnes] omnes vos P9629; E97
102 l idipsum sapere *korr. aus* idipsum V630; idipsum sapere *fehlt*
BII13 | m sapere] det vobis O93; N442; I83; Bcan4; *sapere korr.*
aus sapere det vobis SG670; *sapere det vobis* S105 | n *am Rande* in
invicem VD38 **103** o divisi ut *korr. aus* divisi P102 **104** p et *fehlt*
Bcan4 **105** q deum SG670; S105 | r concordiam *korr. aus* cordiam
P9629 | s concordiam et consolationem] concordia et consolatione
VD38; SG670; P102; S105 | t consationu P9629 **107** u aeternis *korr.*
aus aeterni P102 | v temporis I83; Bcan4; *temporibus korr. aus*
temporis BII13 **108** w perpetuus Bcan4 **109** x *am Rande* tribuenda
VD38 | y largienda *korr. aus* largiendi VD38 **110** z VIII VD38 | a
IUN. SG670; Aprilis *fehlt* S105 | b Vero] vero v. *korr. aus* Vero
SG670 | c claris SG670

92 Nos... volumus] Coelest. I. ep. ad Vener, pr. (H. no. 33). Cf. Melc. 1.
98–109 Sed... munera] Martin. I. ep. encycl. (Mansi 10, 1182). Cf. Lib. 2,
Dam. 23. **110 110** Data... cons] Nota consul. desumta ex Xysti vit. c. 1.
in libr. pontif.